

«УКРАЇНСЬКИЙ МІФ» В РОСІЙСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

У статті розглянуто основні етапи формування етнокультурного міфу України в етнокультурній свідомості.

Статтю присвячено розв'язанню проблем побутування міфічних уявлень щодо інших етносів у свідомості та культурі колективних національних носіїв подібних ментальних комплексів, що суттєво впливає на міжнаціональні та міждержавні відносини. На жаль, наукова література саме з цього питання не є надто великою. Це насамперед стаття В. Г. Сарбея «Українське питання в Російській імперії очима дослідників початку і кінця ХХ століття» (Український історичний журнал.- 1996.- № 2); збірники: «Україна и Россия: общества и государства» (М.: Права человека, 1997.- Вып. I), «Россия - Украина: история взаимоотношений» (М.: Языки русской культуры, 1997), «Российско-украинские отношения: предметность и развитие» (М., 1998). У цих публікаціях аналізується переважно зовнішній шар явищ, без заглиблення у сутнісно-ноуменальні аспекти історичних і актуально-політичних подій, що залишає поза увагою рівень сталих ментальних конструкцій національної культури.

Світова культура не є чимось, що існує поряд із культурами різних етносів, вона виступає як ансамбль етнічних культур, як цілісність різноманітності. Етнос тут і далі розумітиметься як історично конкретна спільнота людей, об'єднаних спільністю походження, локалізацією у просторі, єдністю культури і мови в усій сукупності елементів їх знаково-психологічної системи і традиції. На першому плані цієї статті перебуватиме саме культура як головна ознака етносу і нації як більш високої стадії його розвитку. Будь-яка

культура як певна система символів, Інтелектуальних і емоційних асоціацій, знаків і значень належить тому чи іншому етносові, будучи його самовиразом, маніфестацією особної духовності, світовідчуття, характеру та нахилів.

Немає культури, яка не несла б на собі відбитків етнічності. Як свідчить етнологія, можуть існувати етноси без власних територій, економіки і навіть мови (є багато різних етносів, що розмовляють однією мовою, зафіксовано також випадки, коли один етнос користується двома мовами), але немає етносу без культури, себто без власної об'єктивованої самосвідомості.

Етнічна культура містить певні вихідні принципи мислення, розуміння та переживання реальності й віртуальних об'єктів (елементів ментальності), які пронизують усі прояви культури етносу, більш-менш цілісну систему традицій і звичаїв, починаючи від інтелектуальної і політичної галузей і закінчуючи побутовою, передбачає функціонування етнічно забарвленої знакової системи, насамперед у вигляді загальнозрозумілих символів, загальновідомих сюжетів, переказів, історичних аналогій тощо.

Але одним з найсуттєвіших елементів етнічної культури є присутні в ній емоційно яскраві й сутнісно змістовні образи іншоетнічних спільнот. Сутність емоційної яскравості залежить від наближеності чи віддаленості іншого етносу від етносу «спостерігача», від ступеня їхньої взаємної зацікавленості, від тих чи інших колізій у взаєминах. І тоді міра емоційності й пристрасності

може помітно зростати чи настільки ж помітно обмежуватися. Є певні пари етносів, де рівень чуттєво-емоційного взаємоприйняття вищий від звичайного. Це, як правило, стосується тих людських спільнот, що мали тривалу й суперечливу спільну історію, обтяжену непорозуміннями, а подекуди й прямою ворожнечею. Досить згадати такі бінарні позиції, як поляки — українці, вірмени - азербайджанці, німці - французи, французи - англійці, серби - хорвати, аби зі сфери абстрактних міркувань перейти до історичної конкретики. Важче визначити подібну схему взаємин, говорячи про українців і росіян, адже на відміну від вищенаведених, де обидві сторони визнавали факт суперечки, полеміки і навіть протистояння, в останньому випадку друга сторона, не кажучи вже про констатацію факту суперечностей, самої проблеми, переважно заперечувала саме буття першої, розглядаючи її не як іншоетнічну спільноту, а як провінційно-периферійну частину власної спільноти. На наявність цієї проблеми вказувала, як правило, українська сторона. Російська ж намагалась по можливості її ігнорувати або обстоювати її «вигаданість», «штучність», винуватцями чого, на її погляд, були окремі політичні зловмисники.

В інших випадках, коли спілкування етносів має епізодичний характер і не зачіпає фундаментальних основ етнічного буття, образ чужої етнічної спільноти набуває рис відстороненої об'єктивності, що, проте, не виключає елементів міфічних.

Ці образи мають дисперсне існування, себто вони розпорошені по різних сегментах етнічної культури, розчинені в ній, і їх «збирання», реконструкція у цілісній формі становить вельми складне завдання для дослідника. По-перше, елементи цього образу представлені у побутовій, буденній свідомості широких верств населення (уявлення пересічного росіянина про «чурок», «чучмеків», «хохлів» і т. д.), у теоретичній свідомості - у філософських, культурологічних, історичних, літературознавчих і т. д. трактатах, у красному письменстві, мистецтві (театр, кіно, естрада, драматургія), у політичній діяльності, у засобах масової інформації, освіти, фольклорі (байки, бувальщини, анекдоти) тощо.

У системі колективної свідомості етносу і нації образ іншоетнічної спільноти виступає як своєрідна і специфічна цілісність емоційно-чуттєвих і логіко-дискурсивних моментів. Останні значною мірою виникають і формулюються під впливом перших, часто виступаючи як їх відредагована, теоретизована форма. Ця інтелектуальна редакція емоційно-чуттєвого первня через засоби масової комунікації тиражується і знову по-

вертається до своїх витоків, зміцнюючи вихідні стереотипи.

Цей образ іншоетнічної спільноти, що побутує у колективній свідомості, може, як правило, бути і надзвичайно точною характеристикою самої спільноти-«оцінювача», і індикатором її власної самобутності й своєрідності. Те, як дана спільнота оцінює інших, є її власною прихованою самооцінкою, на підставі якої дослідник має можливість сказати дещо суттєве й про неї.

Образ іншого часто несе в собі не лише риси цього вихідного об'єкта, а й властивості творця образу, особливості його мислення, переживання світу і моральних почуттів.

Таким чином, образ іншоетнічної спільноти є не лише витвором об'єктивних рис предмета, а й проявом етнокультурної сутності етносу-спостерігача. Тим більше що етнос у такій позиції, на відміну від окремого дослідника, реально позбавлений можливості здійснювати цілу низку гносеологічних процедур. І такі проблеми, як, наприклад, проблема витлумачення чужої етнокультурної спільноти, вирішуються іншою такою спільнотою доволі суб'єктивно (проте в такому разі йдеться про колективну суб'єктивність) на рівні власної свідомості і матеріалізуються на рівні власної культури як її елемент. Ця суб'єктивність (що далеко не завжди є синонімом упередженості), як правило, виступає чимось вимушеним, адже адекватна оцінка іншої етнічної культури є вельми складним і суперечливим процесом, бо етнічна культура може бути представлена, по-перше, як особлива знакова система. У межах своєї культури в кожного її носія знак викликає спільні з іншими носіями асоціації, образи, відчуття. Безліч таких знаків утворюють певні етнічно забарвлені ментальні системи, що вимагають часто інтуїтивного, а не логіко-дискурсивного засвоєння.

Етнічна культура може бути представлена і як система звичок, безсвідомих реакцій і стереотипів сприйняття й поведінки, що погано піддаються рефлексії - через те прорив з однієї культури в іншу є надзвичайно складним. Тут виникають питання герменевтичного плану - проблема витлумачення іншої культури, котра постає як складний текст, що потребує адекватного прочитання, себто перекладу з мови знаків, символів і підсвідомих реакцій однієї культури на таку ж мову іншої культури. Постає проблема критерію адекватності тлумачення, адекватності перекладу, адже не існує культури-еталону.

Справа ускладнюється ще й тим, що позиція зовнішнього спостерігача етнокультурних процесів суттєво відрізняється від позиції внутрішнього спостерігача, бо знакова система етнокультурне-

го організму фіксує свій глибинний смисл у низці формальних умовностей, що позбавлені сенсу для невтаємничених людей.

Якщо йдеться про окремого дослідника, то тут часто допомагає саме інстинкт співчуття, співпереживання іншої культури, особисте перевтілення дослідника, який просувається до прихованої, таємничої сутності іншої культури шляхом невідомого схоплення істини. Але це можливо тільки за умови величезного емпіричного досвіду фахівця-дослідника. Зрозуміло, що подібний шлях пізнання є малоприслужним для великих людських спільнот. Тому образ іншої спільноти часто формується стихійно, випадково, суб'єктивно, під впливом тих чи інших елементів колективної історичної пам'яті, традиції, звички і т. д. Систематизують цей процес державні й громадські ідеологічні інституції: освіта, медіа, мистецтво, політика, міждержавні відносини.

Той образ спільноти, що створюється цими структурами і нашаровується на елементи історичної пам'яті і традиції, може викликати у самої зображуваної спільноти спротив і сприйматися нею як неадекватний.

До образу іншоетнічної спільноти зазвичай належать уявлення про її етногенез, взаємини з іншими спільнотами, і насамперед зі спільнотою-оцінювачем, її національний характер, моральні риси, політичний статус, її ставлення до фундаментальних понять: свобода, справедливість, власність, праця і т. д., її наближеність до певних спільнот чи віддаленість від них тощо.

Слід додати, що у свідомості кожної етнічної спільноти є шкала чи то «табелі про ранги» інших етнічних спільнот, від найбільш шанованих до найбільш непрестижних. Водночас престиж може збігатися з емоційно-негативним ставленням (ревність, заздрість, комплекс меншовартості), а непрестижність - з емоційно дружнім, зверхньо-поблажливим. Високе місце у подібній «табелі про ранги» може диктуватися справді значними досягненнями народу, але може бути й цілком довільним, оскільки ця шкала формується переважно на основі міфу, сукупності колективних суб'єктивістських поглядів і емоцій.

Як відомо, міф - це сукупність уявлень, що мають заступати собою місце реальних фактів і зв'язків. Міф може цілком точно відображати окремі елементи реальності, але їх компонування, що утворює цілісність, часто-густо буває довільним, суб'єктивним і фантастичним.

Усі ці загальнотеоретичні твердження добре проглядаються, коли йдеться про міф України, що побутує в російській етнічній свідомості, як елі-

тарній, так і масовій. Це дає можливість порушити і відповісти на запитання: що можна сказати про росіян як етнічну спільноту, виходячи з російського міфу України, з російських уявлень про цю країну і народ?

Насамперед варто зазначити, що цей міф почав формуватися ще за часів становлення Московської держави і перенесення Київської православної митрополії до Московії (XIV—XV ст.). Російський міф України починається з міфу про Київ і київську спадщину. Цей міф був покликаний допомогти Москві ствердитися у ролі правонаступниці й продовжувачки Києва. Це було нелегким завданням, адже, як визнавали й провідні російські історики, між Київською Руссю та Московією існували величезні розбіжності в соціально-економічному устрої суспільства, в культурі і духовності [1].

Тривалий час російське суспільство, як масове, так і елітарне, не мало уявлень про якийсь особливий зв'язок, а тим більше про наступність між Києвом і Москвою. На кілька століть київську спадщину на півночі не те щоб забули, але вона не побутувала, не була актуальною в громадській свідомості. Усе змінилося, коли постало питання про приєднання нових територій та ідеологічне виправдання цього процесу. Російська ідеологія була і є надзвичайно гнучкою, здатною виправдовувати і обґрунтовувати будь-яку політичну практику влади. Традиції ідеологічної гнучкості в Москві заклали грецькі втікачі, які після захоплення турками Візантії у великій кількості з'явилися при дворі московських монархів. Саме вони взяли на себе місію довести особливі права росіян на землі колишньої Київської Русі всупереч претензіям Великого князівства Литовського. До речі, враховуючи, що майже всі українці та білоруси того часу були підданими саме литовських великих князів, литовський пріоритет щодо цієї територіально-політичної спадщини видається дещо більш правочинним. Себто духовна і культурна спільність між Києвом і Москвою не є чимось споконвічним, уявлення подібного роду виступають як пізніший ідеологічний продукт, що вироблявся під тиском політичних потреб часу. Через те він має на собі печатку заангажованості й штучності. Але саме міф про Москву як природну історичну наступницю княжого Києва є альфою і омегою сучасних уявлень росіян про хід історичного процесу на теренах Східної Європи. Руйнація цього міфу мало що залишає від усієї російської історіософії та національної апології, вельми утруднюючи й досягнення деяких глобальних цілей сучасної російської політики. Міфічність тверджень про цивілізаційну, етнічну,

культурну тотожність давнього Києва і Московської держави дедалі більше стає зрозумілою і для зарубіжних дослідників. Говорячи про російські історичні міфи, а над усе про «київський», професор Гарвардського університету Едвард Кінан стверджує: «...жодна з наведених аксіом не витримає іспиту сучасної критики та перевірки джерелами. Почнімо з проблеми примарного самоусвідомлення Москви як безпосередньої спадкоємиці ролі та місця давнього Києва. Хіба московське оточення Івана III (1462-1505) - справжнього засновника Московської держави, його сина Василя III та онука Івана IV, перетворюючи своє незграбне князівство на помпезну імперію, справді вірило в те, що відновлює чи імітує славу Києва? Гадаю, відповідь очевидна: не вірило, а якщо й вірило, то тримало цю віру при собі.

Взагалі дивно, що сучасні дослідники можуть навіть припустити, ніби московити з воїнської панівної касти часів Івана III чи то Івана Грозного уявляли себе спадкоємцями мантиї Києва, скажімо, Ярослава Мудрого. На це просто немає доказів.

...Існує при тому ціла низка непрямих вказівок, що московські політичні еліти за часів Івана III (та й набагато пізніших) досить туманно уявляли собі історію Київської доби і ще менше претендували на те, щоби бути її спадкоємцями» [2].

Е. Кінан ретельно аналізує московську культуру XV-XVI ст., але жодних ознак київської наступності (крім, ясна річ, православ'я і церковнослов'янської письмової мови), якоїсь спільності Київської Русі і Московської держави віднайти не може. Він досліджує архітектуру, літописи, звичай еліти - крізь особливості зовсім іншого (етнічно і культурно) суспільства. Ба більше, дослідник ніде не бачить жодних об'єктивованих спогадів про спільне київське минуле, себто таких згадок, які б відбилися в культурі, традиціях, архітектурі, мистецтві, способі життя Московії.

Навпаки, усе свідчить про етнічну і культурну прірву, про відсутність історичної наступності між Київською Руссю та державою московитів.

Розповідаючи про місто Москву цього періоду, Кінан звертає увагу своїх читачів на абсолютну непричетність київських традицій до специфіки розбудови російської столиці руками майстрів ренесансної Італії:

«В усьому цьому - в церковних і світських будівлях, у назвах та присвятах церков, у написах чи літописних згадках про спорудження - майже немає натяку чи бодай алюзій київської спадщини. Храми, маючи якісь деталі італійського ренесансу, загалом взираються на російські верхньоволзькі міста, як-от Владимир і Суздаль, але не Київ. Нема тут ні Десятинної, ні Борисогліб-

ської, ні навіть Святої Софії (як у Новгороді та Полоцьку)...» [3].

Кінан знаходить десятки доказів абсолютної байдужості російської еліти XV-XVI ст. до київської культурної спадщини:

«Так само й у збудованій через п'ятдесят років "знаковій" національній церкві середини XVI століття - так званому соборі Василя Блаженного... бачимо повну відсутність будь-яких посилянь на київську символіку чи пантеон святих. Можливостей для найменувань тут було дуже багато - однак усі каплиці названо на честь або північноруських святих, або ж визначних битв у Казанській кампанії 1552 року.

...Ці люди про Київ навіть і не думали» [4].

Московська архітектура могла змусити згадати будь-що, але не Київ. У 1812р. імператор Наполеон, увійшовши до російської столиці, побачивши собор Василя Блаженного, сказав: «Мечеть!» Інших асоціацій та уявлень храм у нього не викликав.

Американський дослідник наводить ще один цікавий аргумент на користь тези про відсутність внутрішньої органічної наступності між двома етнічно різними культурами:

«Ще один дивний і досі не помічений вияв перерваності традиції або історичної амнезії можна побачити з тих імен, які московська знать давала своїм дітям. Годі казати про важливість цього акту для будь-якої культури, його символічне значення, культурну зумовленість і підвладність моді. Історичні джерела часів Івана Грозного зберегли імена тисяч чоловіків вищого класу. За одноманітністю вони нічим не відрізнялися від імен в інших суспільствах. Десяток найпоширеніших імен покривав 70 % осіб, а інші траплялися рідко. Найпопулярнішими були імена правителів московської династії - Іван (20 %) та Василій (10 %). Нічого несподіваного. Що справді дивує, коли дотримуватися традиційних уявлень про цю культуру, то це майже повна відсутність київських імен. Серед майже трьох тисяч імен у розрядних книгах часів Івана- жодного Ігоря, Святослава, Мстислава, менш як 1 % Володимирів і лише 3 Гліба. Московського придворного часів Івана швидше назвали б Теміром чи Булгаком, а ніж Володимиром, Глібом чи Всеволодом» [5].

Але навряд чи варто сподіватися, що російське суспільство зможе відмовитися від усталених уявлень, адже інші тлумачення російської історії мають мало шансів на всенациональне схвалення. Крім міфу про Київ як «предтечу Москви» побутують у свідомості росіян міфічні уявлення про етнічний статус українців, витоки української культури та державності.

Ці стереотипи масової свідомості, стереотипи побутові, вуличні, закріплюються професійною культурою (красне письменство, театр, живопис, історіографія, журналістика, кіно, телебачення), і вона, вже у свою чергу, починає справляти зворотний вплив на масову свідомість. Такі стереотипи існують і функціонують не лише в головах плебсу, а й серед високочолої російської інтелігенції.

По-перше, «український міф» російської культури вимагає усі відмінні від росіян риси (мовні, культурні, традиційні, ментальні) українців уважати ознаками не етнічними, а суто соціальними, ознаками сільського походження, наслідками браку урбанізму, проявами провінційності та периферійності.

Справді, в історії України кожен іншоетнічний «визволитель» у першу чергу встановлював жорсткий мовний і культурний контроль саме в містах, бо по тисячах сіл зробити це було неможливо. Тому міста в Україні дуже рідко бували українськими як за складом населення, так і за культурною атмосферою. Досить згадати, що навіть у Львові український етнічний елемент перетворився на більшість за історичними мірками досить недавно.

Однак історично унікальна роль села у функціонуванні національної культури ще не дає підстав підмінювати етнокультурні кордони кордонами суто соціальними.

З цим першим міфом пов'язаний і другий – міф про архаїчність, відсталість, абсолютну традиційність, орієнтацію на минуле.

За російськими уявленнями, надбання української культури можуть бути більш чи менш цікавими, але то завжди надбання вчорашнього дня, то завжди історія, а не актуальність. І тут не можна заперечити цілком такі твердження, адже протягом століть, коли поставало питання «бути – чи не бути», усі креативні сили української культури витрачалися на те, щоби вберегти ті скарби минулого, які стануть запорукою майбутнього відродження. Проте українська культура аж ніяк не заперечує модерністських пошуків.

З цього стереотипу архаїчності випливає і наступний стереотип фольклорності, начебто українська культура є лише фольклорний феномен, що не має професійної складової. Це підсилюється ще радянськими спогадами, бо тоді репрезентація українських культурних досягнень відбувалася переважно у вигляді фольклорних заходів.

У російській культурі вкорінилося поблажливо-іронічне ставлення до українців як до людей елементарних до примітивності, дещо хитруватих, з цілком одномірним, лінійним мисленням, таких собі «пейзан» без жодних психологічних

проблем і особливостей. На початку ХХ ст. це було продовженням «українофільських» захоплень російського суспільства ще зразка ХІХ ст., коли у російській свідомості побутував екзотичний образ «поющей и пляшущей Малоросії», коли такої великої популярності зажили «Малоросійські повісті» Гоголя. Але реальна, драматична, складна і часто-густо психологічно вельми заплутана і неоднозначна історія України залишалася поза полем зору російської громадськості. Ця історія розглядалася як екзотичний прояв, місцевий варіант, додаток до російської.

Українці не сприймалися як щось самостійне, самодостатнє і самоцільне. Коли часопис «Украинская жизнь», що видавався російською мовою в Москві з метою ознайомлення росіян з реальною історичною Україною і українцями, здійснив анкетування російських інтелігентів, то лише двоє були здатні трактувати українців як представників іншого народу, переконання решти втілював анонім, який назвався «журналістом»:

«Ну, звичайно, малоросійська автономія, якщо вона стане на політичний порядок денний, буде вужчою від автономії польської і фінляндської. Думати так спонукає те міркування, що поляки і фінляндці – народи з власною історією і культурою, а малороси, українці – етнічний різновид без помітного минулого» [6].

Цікаво, що й сьогодні в російському суспільстві не змінилося не тільки ставлення до українців, не змінилася навіть аргументація і логіка заперечення. Визначний російський культуролог, філософ і публіцист минулого століття князь Є. Н. Трубецькой, відповідаючи на анкету українського журналу, навів такі «аргументи»:

«...В Україні я не почувуюся за кордоном, а тому вважаю однаково примарними і "великоруський" і "український" народ. Таких зовсім немає у світі» [7].

І вже в наш час в інтерв'ю українській газеті «День» відомий російський політик і вчений академік О. М. Яковлев, колишній член горбачовського політбюро, висловив обережні сумніви щодо доцільності державного усамостійнення українців. Найвагомим «аргументом» знов було: «В Україні я не почувуюся за кордоном...» А минуло майже сто років.

А як виглядав і виглядає українець у російському красному письменстві, змалював В. Винниченко у своєму «Відкритому листі до російських письменників». І з того часу цей текст не потребує, на жаль, змін і редагування, викликаних новими реаліями, бо ці реалії ще не з'явилися:

«...на сумну схильність до "хохляцьких" анекдотів страждають, за небагатма винятками, всі

російські письменники. Особливо ж вона набула загрозливого, майже епідемічного характеру за останні кілька років. "Хохол" неодмінно знайдеться у кожного белетриста...

Завжди і скрізь "хохол" - трохи дурнуваций, трохи хитруватий, неодмінно ледачий, меланхолійний і часом добродушний.

Про інші властивості людської психіки у "хохлів" з цих оповідань зовсім не чути. Більше 30 мільйонів їх, а така дивовижна нерухомість і однобічність розвитку. Що не постать, то або незграбний дурень, то дурнуваций ледар, або ледачий пройдисвіт. І зрідка-зрідка це недалекий, сентиментальний, незлий телепень, на кшталт "хохла" у М. Горького» [8].

Образ України, той, що існує в російській культурі принаймні останні 200 років, є сукупністю міфологем, анекдотів та етнічних стереотипів. Охоплюючи усю сферу суспільної свідомості цілої країни, вона суттєво впливає на формування уявлень про Україну як серед представників національної еліти, так і широкого загалу, зумовлюючи далеко не кращі риси сучасного рівня міждержавних відносин Росії та України. Це становить реальну загрозу для обох сторін, унеможливаючи об'єктивне сприйняття реальної сутності «іншого», формуючи легковажні і провокативні легенди, що можуть, на жаль, стати «керівництвом до дії». Зокрема, кумедно-анекдотичний образ українця в російській літературі, кіно, театрі виховує уявлення про споконвічного «провінціала» і «деревенщину», обмежену примітивну істоту, геть недієздатну в політичному, культурному, державницькому відношенні, що викликає у деяких ро-

сіян бажання подбати про нього навіть у формі «визвольного походу». Можна погодитися з Е. Кінаном, коли він стверджує, що «...найнебезпечнішою ділянкою (російських історичних міфів.- І.Л.) є російсько-українські відносини» [9].

Після століть функціонування в російській свідомості «українських міфів» державне усамостійнення українців видається навіть непересічному, освіченому росіянинові дитячою грою, примхою, до якої треба саме так і ставитися. Незрідка виникає бажання покласти край цій «грі». Подальше існування подібних «українських міфів», не кажучи вже про їх посилення та активне розповсюдження ЗМІ сусідньої держави, реально загрожує миру і стабільності в цьому регіоні Європи, уможливаючи психологічну підготовку населення до сумнівних політичних акцій з непередбачуваними для обох сторін наслідками. З. Бжезінський після своєї подорожі Росією сказав, що він не зустрів жодного росіянина, який ставився б серйозно до незалежності України. Але це свідчить лише про одне: настав час відмовитися від міфів. Цього вимагає практика міждержавних відносин Росії і України.

Висновки: нинішній стан масових уявлень про Україну, її культуру і державну політику, що побутує в російському суспільстві, становить серйозну загрозу справі підтримання нормальних добросусідських відносин між двома країнами.

Подальше дослідження цього феномену має відбуватися із залученням насамперед актуального соціологічного матеріалу російських дослідників, з аналітичним прочитанням явищ масової та елітарної російської культури.

1. Трубецкой Н. К проблеме русского самосознания // Верх и низы русской культуры. - Берлин, 1927. - С. 26-29; Vernadsky G. A History of Russia, - Vol. III. The Mongols and Russia. - New Haven, 1959. - P. 336; Влаоимирский-Буданов. Обзор истории русского права. - К., 1909. - С. 294; Плеханов Г. В. История русской общественной мысли. - Б/м, 1914; Бунаков И. Пути России // Современные записки. - Париж, 1921. - № 6; Струве П. Социальная и экономическая история России. - Париж, 1952. - С. 386.

2. Кінан Е. Російські історичні міфи. - К., 2001. - С. 19.

3. Там само. - С. 20.

4. Там само. - С. 21.

5. Там само.

6. К нашей анкете // Украинская жизнь. - 1913. - № 12. - С. 29.

7. Там само.

8. Винниченко В. Открытое письмо к русским писателям // Украинская жизнь. - 1913. - № 10. - С. 31.

9. Кінан Е. Вказ. праця. - С. 37.

Losev I. V.

THE UKRAINIAN MYTH IN RUSSIAN CULTURE

In this article author investigates the main stages of forming the Ukrainian ethnocultural myth.